

Sprawozdanie z konferencji naukowej *Język nowej ewangelizacji*

Już po raz siódmy zorganizowana została konferencja naukowa z cyklu poświęconego różnym odmianom polszczyzny religijnej. Naukowcy i praktycy spotkali się w Supraślu w dniach 24–26 września 2015 r., by analizować *Język nowej ewangelizacji*. Reprezentowane były polskie i zagraniczne ośrodki naukowe, m.in. Warszawa, Kraków, Katowice, Wrocław, Lublin, Poznań, Kielce, Szczecin, Gdańsk, Częstochowa, Opole oraz Praga czeska. Wśród badaczy byli językoznawcy, religioznawcy, socjologowie, teoretycy literatury i medioznawcy. Ważna okazała się nie tylko obecność teologów katolickich i protestanckich, ale także prawosławnych, po raz pierwszy biorących udział w spotkaniu. Konferencja została zorganizowana przez Zespół Języka Religijnego Rady Języka Polskiego, Komisję Języka Religijnego przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów, Katedrę Komunikacji Religijnej Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk oraz Zakład Gramatyki Współczesnego Języka Polskiego i Onomastyki Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Dofinansowanie zapewniło Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Porządek obrad obejmował część plenarną oraz dwie sekcje tematyczne, by umożliwić uczestnikom zaprezentowanie ponad 30 referatów. Konferencję rozpoczęły wystąpienia ks. Wiesława Przychyńskiego jako przewodniczącego Zespołu Języka Religijnego RJP PAN oraz Małgorzaty Rybki z IFP UAM jako współorganizatorki konferencji.

Zagadnienia wstępne na temat definiowania nowej ewangelizacji i jej ujęcia historycznego zostały zaprezentowane w kilku wystąpieniach. Ks. Wojciech Sadłoń (ISKK) w referacie *Religijność Polek i Polaków na przełomie XX i XXI wieku jako wyzwanie dla nowej ewangelizacji* przedstawił konfrontatywne ujęcie wiary i kultu. Scharakteryzował model polskiego katolicyzmu na podstawie danych statystycznych z polskich parafii, kierunki zachodzących przemian, profile religijności oraz wpływ, jaki ma na nią środowisko. Ks. bp Grzegorz Ryś (UPJPII), przewodniczący Zespołu ds. Nowej Ewangelizacji Konferencji Episkopatu Polski, wygłosił referat *Nowa ewangelizacja – czym jest?* Zwrócił uwagę na dynamiczne zmiany dotyczące samego pojęcia *ewangelizacja* od czasów Soboru Watykańskiego II, opracowywane dokumenty Kościoła oraz nauczanie papieży. Podkreślając pierwszeństwo kerygmatu, osobowej relacji człowiek – Chrystus, indywidualnego podejścia do każdego, zastanawiał się nad eklezjalnością, rolą

wspólnoty, koniecznością dostrzeżenia potrzeb osób nieobecnych w Kościele i nowymi formami duszpasterstwa.

Pojęcia nowej ewangelizacji dotyczyły również następne wystąpienia: Joanny Sobczykowej (UŚ) *O Ewangelii i ewangelizacji we współczesnym dyskursie religijnym* oraz Aldony Skudrzyk (UŚ) *Ewangelizacja nowa, czyli jaka? Rozważania nie tylko semantyczne*. Autorki analizowały w nich m.in. leksykon pojęć teologicznych i kościelnych, strategie działania, w tym reewangelizację ochrzczonych, a także konieczność zmian w samym przekazie – głoszenia na sposób partnerski i zrozumialszy.

Kilka referatów dotyczyło nowej ewangelizacji w wypowiedziach papieża Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka. Małgorzata Rybka (UAM) w wystąpieniu „...rozpoczęła się nowa ewangelizacja, jak gdyby druga, a przecież ta sama co pierwsza”. *Rozumienie pojęcia nowej ewangelizacji w nauczaniu Jana Pawła II* zaprezentowała kontekst misyjny, konieczność indywidualnego nawrócenia, by ewangelizować innych. Opisała cele i formy takich działań oraz trudności dotyczące dojrzałych Kościołów, niepragnących zmian.

Marzena Górecka (KUL) w referacie *Struktura i metoda nowej ewangelizacji według Benedykta XVI* odwołała się do dzieł zebranych Josepha Ratzingera i *Złoty myśli* wydawanych dzięki pracy germanistów z KUL-u. W świetle tego opracowania, autorka przedstawiła diagnozę, wskazała antidotum, strukturę, cel oraz wymiar społeczny nowej ewangelizacji. Wnioski wystąpienia dotyczyły konieczności głoszenia prymatu Boga i Ewangelii, nowych metod oraz inkulturacji wiary.

Ostatni referat w części plenarnej rozpoczynającej konferencję wygłosił ks. Henryk Sławiński (UPJPII). Wystąpienie *Wkład papieża Franciszka w język nowej ewangelizacji* uzupełniało poprzednie, jednocześnie koncentrowało się na trzech obszarach: duszpasterstwie zwyczajnym, ale ożywionym, działaniu na rzecz osób ochrzczonych nieżyjących zgodnie z wymaganiami tego sakramentu oraz działaniu na rzecz osób nieznanających Chrystusa, czyli klasycznych misjach, ewangelizacji. Autor analizował sposoby papieskich wypowiedzi bez stosowania katolickiego żargonu, z misyjną pasją, a nawet niekonwencjonalne zachowania Franciszka.

W obu sekcjach w kilku wystąpieniach omawiano zorganizowane działania nurtu nowej ewangelizacji. Należy tu wymienić referaty: Justyny Sobol (KUL) *Grupy nowej ewangelizacji na mapie współczesnej Polski – analiza socjologiczna*; Małgorzaty Nowak-Barcińskiej (KUL) *Biblia jako narzędzie nowej ewangelizacji*, Michaeli Lašt'ovičkovéj i Marceli Grygerkovej (UJC AVCR) *The language of TEC liturgy*. Badaczki z Pragi scharakteryzowały kursy ewangelizacyjne odbywające się pod hasłem „Together Encounter Christ”, organizowane w Czechach na wzór amerykański. Natomiast Małgorzata Nowak-Barcińska przedstawiła zarówno teorię, jak i praktyczne działania, z uwzględnieniem konkretnych akcji ewangelizacyjnych, takich jak np. rozdawanie egzemplarzy *Biblii* przeznaczonych dla różnych środowisk.

Podobne zawężenie działań czy skierowanie ich do wybranej grupy docelowej analizowali również inni uczestnicy konferencji w Supraślu. Zwrócono zatem uwagę na różnego typu inicjatywy ewangelizacyjne w ramach duszpasterstwa przedsiębiorców oraz psychoterapii małżeństw. Do takiej tematyki nawiązywał referat ks. Przemysława Króla (UPJPII) *Idea sukcesu istotnym przesłaniem ewangelizacyjnym duszpasterstwa przedsiębiorców*, jak również wystąpienie Cezarego Sękalskiego (Klinika Małżeńska – Kraków) *Psychoterapia małżeństw jako przejaw nowej ewangelizacji na przykładzie Kliniki Małżeńskiej w Krakowie*. Obaj autorzy podkreślali znaczenie rodziny jako bezpiecznego środowiska człowieka, fundamentu budowania wiary i ukierunkowania życia ku zbawieniu. Pojawiły się dyskusyjne konteksty, takie jak katecheza a formacja, misje a rekolekcje czy duszpasterstwo zawodowe a zaangażowanie parafialne.

Należy wymienić jeszcze dwa wystąpienia o charakterze teoretycznym, wygłoszone już na zakończenie konferencji, w podsumowującej sesji plenarnej. Referat Renaty Przybylskiej (UJ) *Modele komunikacji religijnej a nowa ewangelizacja* przypomniał, że owa nowość określa jedynie formę, a nie cel. Autorka odwołała się do koncepcji relacji międzyludzkich oraz relacji jednostka – społeczeństwo. Zwróciła uwagę na stosowanie odpowiednich strategii komunikacyjnych, szczególnie w różnych mikrowspólnotach, nie zawsze otwartych na ewangelizację. Podkreśliła też konieczność wypracowania form komunikacji egalitarnej i indywidualistycznej, adekwatnej do zmian zachodzących we współczesnej kulturze. Natomiast Ewa Bobrowska (UJ) w referacie *Polski dyskurs religijny a sfera publiczna* scharakteryzowała samo pojęcie, zastanawiając się nad obecnością sfery publicznej czy też jej brakiem w polskim dyskursie. Autorka analizowała nową ewangelizację jako odpowiedź na wyzwania współczesności, a szczególnie nowoczesnego społeczeństwa.

Wielu badaczy podjęło się analizy nowych mediów i działań intensyfikujących się już od pewnego czasu w sieci. Sporo uwagi poświęcono więc ewangelizacji w internecie oraz rozwijającym się tam formom przekazu, takim jak internetowe nauki rekolekcyjne, memy, reklamy. Warto tu wymienić przede wszystkim referaty: Doroty Zdunkiewicz-Jedynak (UW) *Chrystory, ewangelizatory i inne... Internetowe narzędzia ewangelizacyjne – korzyści i zagrożenia*; Katarzyny Trefler (UŚ) *Język nowej ewangelizacji na przykładzie krótkich tekstów ewangelizacyjnych – reklam i memów internetowych zamieszczanych na Facebooku*; Eweliny Stachury (UW) *Modernizacja języka w dzisiejszej komunikacji religijnej na przykładzie internetowych nauk rekolekcyjnych (ku praktykom nowej ewangelizacji)*. Wśród zjawisk nowych sytuują się memy, które szczegółowo opisała Dorota Zdunkiewicz-Jedynak. Charakteryzując je jako gatunek sieciowy, autorka zwróciła uwagę na przetworzenie zdigitalizowanej jednostki, zaskakujące zestawienie oraz intertekstualność, a teorię poparła licznymi przykładami. Temat ewangelizacji internetowej pojawiał się także w innych wystąpieniach.

Przedmiotem analizy stały się również książki o charakterze świadectw oraz poradników życia duchowego. Elżbieta Kucharska-Dreiss (UWr) w wystąpieniu *W poszukiwaniu nowych metafor: Jezus jako psycholog i trener* omówiła książki Carla Nestiego. Katarzyna Skowronek (IJP PAN i AGH) w referacie *Jak mówić o Bogu? Osho teoria języka religijnego* przedstawiła poglądy zawarte w książkach popularnego hinduskiego nauczyciela duchowości działającego pod imieniem Osho, który oprócz hinduizmu czerpał także z tradycji chrześcijaństwa i innych religii. Andrzej Kominek (UJK) omawiał pojęcie ramy w referacie *Gdy problem prawdy staje się względny. Próba przyjrzenia się manipulacyjnym zagrożeniom techniki ramowania na przykładzie kwestii etycznych*. Analizowany materiał stanowiły przykłady z współczesnych przekazów medialnych.

Kolejne zagadnienia interesujące badaczy, jakie ujawniły się w wygłoszonych referatach, dotyczą sfery działań z pogranicza marketingu, reklamy i *public relations*. Poza formami i funkcjami tradycyjnych dewocjonaliów znajdują się nietypowe formy reklamy religijnej, np. billboardy, foldery, ulotki oraz szeroko rozumiane gadżety religijne. Należy tu wymienić wystąpienia Katarzyny Czarneckiej (UAM) *Laboratoria i medykamenty. O próbach zastosowania wybranych obrazów metaforycznych w popularyzacji treści religijnych*; Anny Parchety (UW) *Biblia do żucia, czyli religijny marketing*; ks. Andrzeja Draguły (US) *Jak (nie)ewangelizować wizualnie? O prowokacji jako strategii komunikacyjnej*. Ostatni referat konfrontował kwestie prowokacji z pozytywną prowokatywnością we współczesnych mediach, kiedy przekaz ewangelizacyjny prezentowany bywa jako swoista terapia szokowa. Analiza materiału dotyczyła akcji aktualnie komentowanych w mediach, co więcej, działających czasem na zasadzie sprzężenia zwrotnego, prowokacji nie tylko względem odbiorcy, ale również względem środowisk o innych przekonaniach, np. „Konkubinat to grzech – Konkubina też rodzina”.

W czasie wystąpień wiele uwagi poświęcono formom wizualnym. Oprócz takich kwestii, jak plakaty reklamowe, memy i gadżety, poruszano także tematykę twórczości artystycznej, filmowej, malarskiej itp. Ponadto należy wymienić prezentacje ks. Marka Lisa (UO) *Meandry filmowych teologii: perspektywy dla nowej ewangelizacji*; Artura Mamcarza-Plisieckiego (KUL) *Znak wizualny w służbie ewangelizacji. Analiza retoryczna wybranych form wizualnych*; Anny Marty Żukowskiej (UMCS) *Rola ewangelizacyjna i wychowawcza współczesnej sztuki sakralnej na przykładzie twórczości Marka Ivana Rupnika*, Barbary Forysiewicz (UG) *Warsztaty ikonograficzne – ewangelizacja przez tworzenie i kontemplację*; Doroty Pazio-Włazłowskiej (IS PAN) *Ewangelizacja wizualna na przykładzie akcji Мы – православные!* W ramach tematyki skoncentrowanej na ewangelizacji za pośrednictwem sztuki duże zainteresowanie wzbudziły przykłady nietypowych realizacji sakralnych, kościelnych czy też religijnych, kontrowersyjne etycznie działania ewangelizacyjne w Rosji oraz ośrodki prowadzące kursy pisania ikon. Żywiołową dyskusję sprowokował referat ks. Marka Lisa, który oprócz ujęcia historycznego i teologicznego, przywołania nauczania papieża, zmieniającego się

dialogu z kulturą, przedstawił dużo ciekawych przykładów filmowych. Chociaż obrazy hagiograficzne, biblijne wydają się jednoznaczne w swoim przekazie, powstaje nadal wiele nowych produkcji. Część z nich, już obecnych na polskich ekranach telewizyjnych i kinowych, niekoniecznie można uznać za wprost ewangelizacyjne.

Wiele wystąpień nawiązywało, nie zawsze bezpośrednio w sformułowanym temacie, do bardziej tradycyjnych form kultu i duszpasterstwa. Przedmiotem badań stały się zatem tradycyjne, bardzo różnorodne formy ewangelizowania, jednak w nowej postaci. Można tu wskazać przekłady biblijne, misje ludowe, modlitewniki, katechizm, formy zbliżone do kaznodziejstwa, piosenkę religijną itp. Wskazaną problematykę podjęli: Stanisław Koziara (UP – Kraków) w referacie *Język współczesnych polskich przekładów biblijnych wobec zadań nowej ewangelizacji*; ks. Wiesław Przyczyna w referacie *Misje ludowe – skuteczny środek nowej ewangelizacji?*; Maria Wojtak (UMCS) w referacie *Ewangelizacyjne funkcje najnowszych modlitewników*; Zbigniew Barciński (KUL) w wystąpieniu *Ewangelizacyjny katechizm młodych – chwyt retoryczny czy zmiana paradygmatu ewangelizacji?*; Renata Bizior (AJD) w wystąpieniu *Od mikrokażania do memów z kazaniem. O innowacyjności komunikacji kaznodziejskiej* ks. Burzyka; s. Wiesława Tomaszewska (UKSW) w referacie *Język ewangelicznego konkretności w przedszkolnej piosence religijnej*. W swoich wystąpieniach badacze podkreślali znaczenie osadzenia ewangelizacji w konkretnej tradycji, także polskiego kultu oraz stosowania zarówno sprawdzonych, jak i nowych narzędzi. Skuteczne mogą się okazać różne działania, choćby tworzenie małych wspólnot, grup w czasie misji parafialnych, jak też korzystanie z modlitewników czy piosenek religijnych.

W wystąpieniach dominowały zagadnienia związane z katolicyzmem ze względu na to, że właśnie w Kościele katolickim pojawiło się pojęcie nowej ewangelizacji. Wśród referatów znalazły się jednak także opracowania dotyczące Kościołów protestanckich, prawosławia, a nawet w pewnej mierze hinduizmu, np. wystąpienia Kaliny Wojciechowskiej (ChAT) *Wykorzystanie cytatów biblijnych w polskich protestanckich ewangelizacjach*; Zbigniewa Paska i Bogusława Sorbjana (AGH) *Współczesne świadectwa wiary – tendencje rozwojowe działalności ewangelizacyjnej Kościoła Zielonoświątkowego*; także Moniki Kwiecień (UW) pt. *Język w służbie wartościom ekumenicznym w najnowszych podręcznikach do nauczania religii ewangelickiej w klasach 1–6*; oraz wymienione już referaty Doroty Pazio-Wlazłowskiej i Katarzyny Skowronek. Warto zwrócić uwagę na ciekawą analizę świadectw – gatunku skutecznego, szczególnie w kontekście licznych konwersji w Ameryce Południowej; kontynuację ujęcia teoretycznego i praktycznego stanowiła żywiolowa dyskusja.

Trzeba podkreślić, że wszystkie obrady, plenarne oraz w sekcjach, koncentrowały się między innymi wokół problemów skuteczności i stosowności nowych sposobów ewangelizowania, w tym środków językowych. Analizie poddano m.in. elementy języka potocznego i języków środowiskowych, wykorzystanie

frazeologizmów, metaforykę, użycie cytatów biblijnych, współdziałanie obrazu i słowa, operowanie komizmem językowym, innowacje gatunkowe i inne środki przyciągające uwagę odbiorców, mechanizmy perswazji, a także techniki manipulacyjne. Rozważano korzyści i zagrożenia wynikające z użycia nowych form, w wielu wypowiedziach pojawiały się konkretne zalecenia lub ostrzeżenia (np. we wspomnianych referatach Stanisława Koziary, Renaty Przybylskiej, ks. Wiesława Przyczyny, ks. Andrzeja Draguły i Aldony Skudrzyk).

We wnioskach i podsumowaniach obrad znalazły się konkretne sugestie co do tematyki konferencji oraz sposobu prezentacji badań. Ks. Wiesław Przyczyna zwrócił uwagę na potrzebę planowania kolejnych spotkań naukowych w sposób bardziej otwarty na inne poza katolicyzmem wyznania religijne. Zaapelował także o unikanie religijnego zaangażowania w wystąpieniach, ale zarazem o większy w przyszłości udział praktyków. Konferencja *Język nowej ewangelizacji* odbyła się w odnowionym kompleksie budynków supraskiego monasteru. Dzięki ciekawemu programowi towarzyszącemu uczestnicy mieli okazję zwiedzić Muzeum Ikon w Supraślu, a podczas wycieczki zobaczyć cerkiew i kościół w Sokółce, cerkiew w Gródku oraz meczet Tatarów polskich w Kruszynianach. Podczas wieczoru poetyckiego zaprezentowana została prawosławna twórczość ks. Andrzeja Berezowca, którego wiersze czytała Anna Kołosow-Ostapczuk. Koncert pieśni cerkiewnych wykonał Ensemble Quatro Voce. Wszystkie te artystyczne wydarzenia umożliwiły uczestnikom konferencji zapoznanie się z bogactwem religijnym i kulturowym północno-wschodniej Polski.

Agnieszka Sieradzka-Mruk
Uniwersytet Jagielloński

Katarzyna Zagórska
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu